

Πώς η Οδηγία CSRD αλλάζει τα δεδομένα των γνωστοποιήσεων ESG;

Δρ. Τζένη Λειβαδάρου, Μηχανικός καινοτομίας και σύμβουλος ενεργειακής μετάβασης
Μαρία Μπάρλα, Δικηγόρος LLM Δημόσιου Χρηματοπιστωτικού Δικαίου

1. Εισαγωγή

Καθώς η Ε.Ε. προσπαθεί να διαμορφώσει τον οδικό χάρτη για την ενεργειακή μετάβαση και την κλιματική ουδετερότητα έως το 2050, οι δείκτες ESG¹ (Environmental, Social, and Governance) αποκτούν όλο και δυναμικότερο έρεισμα στον προσδιορισμό των κριτηρίων της βιώσιμης χρηματοδότησης². Η συμμόρφωση των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στις χώρες της Ε.Ε. με τις **αρχές βιώσιμης ανάπτυξης** προϋποθέτει τη δημοσιοποίηση πληροφοριών βιωσιμότητας. Οι πληροφορίες βιωσιμότητας καθορίζονται, μεταξύ άλλων, από τους δείκτες ESG, σύμφωνα με τα αντίστοιχα διεθνή πρότυπα ³ και δημοσιοποιούνται μέσω των **μη χρηματοπιστωτικών καταστάσεων**.

¹ Οι δείκτες ESG αφορούν στοιχεία από τη δραστηριότητα των εταιρειών σχετικά με: α) το σεβασμό στο περιβάλλον και την κλιματική αλλαγή, β) κοινωνικά και εργασιακά ζητήματα (με βάση τη σημασία των διεθνών ελάχιστων ανθρωπίνων και εργασιακών δικαιωμάτων και των αρχών των Ηνωμένων Εθνών και του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης -ΟΟΣΑ) και γ) την χρηστή εταιρική διακυβέρνηση.

² Με τον όρο «βιώσιμη χρηματοδότηση» νοείται ευρέως, βάσει του ορισμού που δόθηκε στην έκθεση του G20 Sustainable Finance Study Group, η χρηματοδότηση που εγγυάται την κοινωνική ευημερία χωρίς αποκλεισμούς και την προστασία του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων, προς όφελος όχι μόνο των σημερινών αλλά και των μελλοντικών γενεών. Αυτή επιτυγχάνεται με την υιοθέτηση της Agenda 2030 των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και των 17 οικουμενικών Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (Sustainable Development Goals – SDGs) με τους 169 υπο-στόχους (targets) τους, που συμφώνησαν όλα τα κράτη-μέλη του ΟΗΕ τον Σεπτέμβριο του 2015. Δείτε αναλυτικότερα την G20 Sustainable Finance Study Group Synthesis Report, (2018), διαθέσιμη εδώ: https://www.g20.utoronto.ca/2018/g20_sustainable_finance_synthesis_report.pdf

³ Όπως είναι η πρωτοβουλία του Global Reporting Initiative (GRI), του Sustainability Accounting Standards Board (SASB), του International Integrated Reporting Council (IIRC) και του Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD). Το τελευταίο μάλιστα ιδρύθηκε το 2015 από το Financial Stability Board (FSB) και αναπτύχθηκε με σκοπό να παρέχει ένα συνεπές πλαίσιο για τη δημοσιοποίηση από τις εταιρείες πληροφοριών σχετικά με τους οικονομικούς κινδύνους και τις ευκαιρίες που σχετίζονται με το κλίμα.

Η **Οδηγία (ΕΕ) 2022/2464** (Corporate Sustainability Reporting Directive – «CSRD») για την υποβολή εκθέσεων βιωσιμότητας από τις επιχειρήσεις αποτελεί ένα σημαντικό βήμα που ενισχύει το ευρύτερο θεσμικό πλαίσιο της γνωστοποίησης των **δεικτών ESG**. Η Οδηγία αυτή (που στο εξής θα αποκαλείται ως η «Οδηγία CSRD») εγκρίθηκε⁴ και δημοσιεύθηκε στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις 16 Δεκεμβρίου 2022. Έχει τεθεί σε ισχύ από τον Ιανουάριο 2023 (20 ημέρες μετά τη δημοσίευση της) και τα κράτη-μέλη έχουν στη συνέχεια 18 μήνες για να ενσωματώσουν τους νέους κανόνες στην εθνική τους νομοθεσία, δηλαδή μέχρι τον Ιούνιο του 2024.

Η Οδηγία CSRD σκοπεί στην εταιρική υποβολή **εκθέσεων βιωσιμότητας** για τη βελτίωση της ροής των σχετικών πληροφοριών από τις εταιρείες και την αποφυγή φαινομένων ψευδοοικολογικής ταυτότητας (αποκαλούμενου ευρέως ως «*greenwashing*»).

2. Πεδίο εφαρμογής

Αρχικά, η Οδηγία CSRD επεκτείνει όχι μόνο τις απαιτήσεις υποβολής εκθέσεων, αλλά και το εύρος των οντοτήτων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας (ΕΕ) 2014/95/ΕΕ (Non-Financial Reporting Directive- «NFRD»). Βασιζόμενη στα κριτήρια, τους δείκτες και τις μεθοδολογίες του Κανονισμού (ΕΕ) 2020/852 για την Ταξινόμηση των πράσινων οικονομικών δραστηριοτήτων και τις κατ' εξουσιοδότηση πράξεις του⁵, η Οδηγία CSRD θεσπίζει νέους κανόνες για τη μη χρηματοοικονομική πληροφόρηση, οι οποίοι **θα ισχύουν για:**

(α) τις **μεγάλες επιχειρήσεις**⁶ και τις εταιρείες των οποίων οι κινητές αξίες έχουν εισαχθεί προς διαπραγμάτευση σε οργανωμένες αγορές, συμπεριλαμβανομένων των πιστωτικών ιδρυμάτων και των ασφαλιστικών και αντασφαλιστικών επιχειρήσεων, ανεξάρτητα από τη νομική τους μορφή,

(β) τις εισηγμένες **μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις** (ΜμΕ), που ενώ εξαιρούνταν ρητά από την τροποποιούμενη Οδηγία NFRD⁷, πλέον θα πρέπει να συμμορφώνονται και αυτές, και

(γ) τις **επιχειρήσεις τρίτων χωρών** που πραγματοποιούν καθαρό κύκλο εργασιών άνω των 150 εκατ. ευρώ στην ΕΕ και οι οποίες έχουν θυγατρική επιχείρηση ή υποκατάστημα στο έδαφος

⁴ Σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία του άρθρου 294 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), όπου απαιτείται η **κοινή έγκριση** των νομοθετικών πράξεων από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κατόπιν πρότασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

⁵ Άρθρα 2 και 8 του εν λόγω Κανονισμού. Βλ. αιτιολογική σκέψη 41 και 46 της Οδηγίας CSRD.

⁶ Ως «μεγάλη επιχείρηση» νοείται είτε η εταιρεία της ΕΕ είτε η ευρωπαϊκή θυγατρική ή υποκατάστημα μητρικής εταιρείας εκτός ΕΕ, που πληροί δύο εκ των ακόλουθων τριών κριτηρίων: α) ο καθαρός κύκλος εργασιών είναι άνω των 40 εκατομμυρίων ευρώ, β) τα περιουσιακά στοιχεία με βάση τον ισολογισμό είναι άνω των 20 εκατ. ευρώ ή γ) οι εργαζόμενοι είναι περισσότεροι από 250.

⁷ Τροποποιούμενο άρθρο 29β, παρ. 5 στ. γ'. Βλ. επίσης αιτιολογική σκέψη 13 και 14 αυτής.

της Ένωσης. Αυτές οι επιχειρήσεις δεν διέπονται από το δίκαιο κράτους μέλους, ωστόσο η νομική μορφή τους θα πρέπει να είναι συγκρίσιμη με τις αντίστοιχες ενωσιακές εταιρικές μορφές⁸.

Συνεπώς, μέχρι τον Ιανουάριο του 2026 η Οδηγία CSRD θα έχει αυξήσει τον αριθμό των επιχειρήσεων που υποχρεούνται να δημοσιεύουν στοιχεία ESG από 11.000 που ήταν στο πλαίσιο της Οδηγίας NFRD σε περισσότερες από 50.000. Επιπλέον, οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις των οποίων οι κινητές αξίες **δεν** έχουν εισαχθεί προς διαπραγμάτευση σε ρυθμιζόμενη αγορά στην Ε.Ε., ενώ δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας CSRD, θα μπορούν να εφαρμόσουν τις διατάξεις σε **εθελοντική βάση** χρησιμοποιώντας τα πρότυπα γνωστοποίησης δεικτών ESG.

Παράλληλα, σημειώνεται ότι θα παρέχεται στα κράτη-μέλη η ευελιξία αξιολόγησης του αντίκτυπου που θα έχουν τα εθνικά μέτρα μεταφοράς στο εσωτερικό δίκαιο, ώστε να διασφαλιστεί ότι οι ΜμΕ δεν πλήττονται δυσανάλογα από περιττό διοικητικό φόρτο.⁹

3. Στάδια έναρξης υποβολής εκθέσεων βιωσιμότητας

Η συμμόρφωση με τους κανόνες της Οδηγίας CSRD ξεκινά από το οικονομικό έτος 2024 και σταδιακά επεκτείνεται ανάλογα με το μέγεθος και το είδος της εταιρείας. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 5 της Οδηγίας, υποχρεώνονται να υποβάλλουν εκθέσεις βιωσιμότητας:

- 1. από το 2025:** οι εταιρείες (μεγάλες οντότητες δημοσίου συμφέροντος) που υπόκεινται ήδη στην NFRD για το οικονομικό έτος 2024;
- 2. από το 2026:** οι μεγάλες εταιρείες που δεν υπόκεινται επί του παρόντος στην NFRD για το οικονομικό έτος 2025,
- 3. από το 2027:** οι εισηγμένες ΜμΕ (εκτός από τις πολύ μικρές επιχειρήσεις), τα μικρά και μη πολύπλοκα πιστωτικά ιδρύματα¹⁰ και οι εξαρτημένες ασφαλιστικές επιχειρήσεις για το οικονομικό έτος 2026
- 4. από το 2029:** οι επιχειρήσεις τρίτων χωρών με καθαρό κύκλο εργασιών άνω των 150 εκατ. ευρώ στην ΕΕ, εφόσον διαθέτουν τουλάχιστον μία θυγατρική ή ένα υποκατάστημα στην ΕΕ που υπερβαίνει ορισμένα από τα κατώτατα όρια, για το οικονομικό έτος 2028.

Για τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις δύναται να δοθεί μια **μεταβατική περίοδος εξαιρέσης** δύο ετών (μέχρι το 2028) από τις απαιτήσεις υποβολής εκθέσεων βιωσιμότητας.

⁸ Βάσει του Παραρτήματος I της Οδηγίας.

⁹ Βλ. αιτιολογική σκέψη 22 της Οδηγίας.

¹⁰ Όπως ορίζονται στο άρθρο 4, παράγραφος 1, σημείο 145 του Κανονισμού (ΕΕ) 575/2013.

4. Πρόβλεψη για τη θέσπιση του πρώτου ευρωπαϊκού προτύπου υποβολής εκθέσεων βιωσιμότητας

Η Επιτροπή αναμένεται να θεσπίσει μια **νέα δέσμη προτύπων** μέσω κατ' εξουσιοδότηση πράξεων (delegated acts)¹¹. Η νέα δέσμη προτύπων θα στηρίζεται στο τελικό σχέδιο της Ευρωπαϊκής Συμβουλευτικής Ομάδας Χρηματοοικονομικής Αναφοράς (European Financial Reporting Advisory Group - EFRAG) για τα Ευρωπαϊκά Πρότυπα Αναφοράς Βιωσιμότητας (European Sustainability Reporting Standards - ESRS). Τα **πρότυπα υποβολής εκθέσεων βιωσιμότητας**, στηριζόμενα στις διεθνείς πρωτοβουλίες καθορισμού προτύπων (soft law)¹², την ευρωπαϊκή περιβαλλοντική νομοθεσία¹³, καθώς και άλλες νομοθεσίες της Ένωσης περί γνωστοποίησης στοιχείων¹⁴, θα προσδιορίζουν τους δείκτες που πρέπει να δημοσιοποιούν οι επιχειρήσεις, ώστε να διασφαλίζουν την ποιότητα υποβαλλόμενων πληροφοριών, απαιτώντας αυτές να είναι σχετικές, επαληθεύσιμες, συγκρίσιμες και ακριβείς. Προβλέπεται, ακόμη, **διαβούλευση** σε ετήσια βάση,¹⁵ σχετικά με το πρόγραμμα εργασίας της EFRAG για την εξέλιξη των προτύπων υποβολής εκθέσεων, μεταξύ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, της Ομάδας Εμπειρογνομόνων των κρατών-μελών για τη βιώσιμη χρηματοδότηση (Member State Expert Group on Sustainable Finance, όπως αναφέρεται στο άρθρο 24 του Κανονισμού της Ταξινόμησης) και της Κανονιστική Επιτροπή Λογιστικών Θεμάτων (όπως αναφέρεται στο άρθρο 6 του Κανονισμού (ΕΚ) 1606/2002)¹⁶. Επισημαίνεται ότι στις **9 Ιουλίου 2023** δημοσιεύτηκε το

¹¹ Η Επιτροπή, τουλάχιστον ανά τριετία μετά την ημερομηνία εφαρμογής τους, επανεξετάζει τις κατ' εξουσιοδότηση πράξεις, λαμβάνοντας υπόψη τις τεχνικές συμβουλές της EFRAG, και, όπου απαιτείται, τις τροποποιεί προκειμένου να ληφθούν υπόψη οι σχετικές εξελίξεις, συμπεριλαμβανομένων των εξελίξεων στα διεθνή πρότυπα.

¹² Ο.π., βλ. υποσημείωση 3.

¹³ Βλ. αιτιολογική σκέψη 41 της Οδηγίας, όπου, μεταξύ άλλων, αναφέρεται η Οδηγία 2003/87/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Οκτωβρίου 2003, σχετικά με τη θέσπιση Συστήματος Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπής Αερίων Θερμοκηπίου (ΣΕΔΕ) εντός της Ένωσης και την τροποποίηση της οδηγίας 96/61/ΕΚ του Συμβουλίου (ΕΕ L 275 της 25.10.2003, σ. 32), ως ένας από τους δύο βασικούς πυλώνες της πολιτικής της ΕΕ για το κλίμα που αποσκοπεί στη μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου (ο δεύτερος πυλώνας είναι η απόφαση και ο κανονισμός περί επιμερισμού των προσπαθειών).

¹⁴ Ο.π., όπου «...τα πρότυπα αυτά θα πρέπει να εναρμονίζονται με τις απαιτήσεις γνωστοποίησης που προβλέπονται στον κανονισμό (ΕΕ) 2019/2088 και θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους υποκείμενους δείκτες και μεθοδολογίες που καθορίζονται στις διάφορες κατ' εξουσιοδότηση πράξεις που εκδίδονται σύμφωνα με τον κανονισμό (ΕΕ) 2020/852, τις απαιτήσεις κοινοποίησης που ισχύουν για τους διαχειριστές δεικτών αναφοράς σύμφωνα με τον κανονισμό (ΕΕ) 2016/1011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (25), τα ελάχιστα πρότυπα για τη δημιουργία ενωσιακών δεικτών αναφοράς για την κλιματική μετάβαση και τους ευθυγραμμισμένους με τη συμφωνία του Παρισιού ενωσιακούς δείκτες αναφοράς, και κάθε εργασία που εκτελεί η Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών για την εφαρμογή των απαιτήσεων δημοσιοποίησης του πυλώνα III του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 575/2013.»

¹⁵ Βλ. αιτιολογική σκέψη 40 της Οδηγίας.

¹⁶ Τροποποιούμενο άρθρο 29β παρ. 1 τελευταίο εδάφιο.

σχέδιο¹⁷ της πρώτης κατ' εξουσιοδότηση πράξης και έτσι ξεκίνησε η διαδικασία για την υποβολή παρατηρήσεων διάρκειας 4 εβδομάδων (μέχρι τις 7 Ιουλίου 2023).

5. Το περιεχόμενο των εκθέσεων βιωσιμότητας - Γνωστοποιούμενες πληροφορίες

Η έκθεση βιωσιμότητας των επιχειρήσεων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας CSRD θα πρέπει να περιλαμβάνει, με βάση την αρχή της **διπλής σημαντικότητας** (double materiality)¹⁸, τις ακόλουθες πληροφορίες, ήτοι:

(α) το επιχειρηματικό μοντέλο και τη **στρατηγική** που σχετίζονται με θέματα βιωσιμότητας, καθώς και τον **τρόπο** με τον οποίο λαμβάνονται υπόψη τα συμφέροντα των ενδιαφερόμενων μερών, οι **επιπτώσεις** και τυχόν **ευκαιρίες** για την επιχείρηση,

(β) περιγραφή των χρονικά προσδιορισμένων **στόχων** που αφορούν θέματα βιωσιμότητας, όπως είναι οι στόχοι μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου τουλάχιστον για το 2030 και το 2050, περιγραφή της **προόδου** επίτευξης των στόχων και δήλωση σχετικά με το κατά πόσον οι στόχοι της επιχείρησης που σχετίζονται με περιβαλλοντικούς παράγοντες βασίζονται σε επιστημονικά τεκμηριωμένα στοιχεία,¹⁹

(γ) περιγραφή **του ρόλου των διοικητικών, διαχειριστικών και εποπτικών οργάνων της επιχείρησης** σε θέματα βιωσιμότητας (συμπεριλαμβανομένων πληροφοριών για την εμπειρογνώσια, τις σχετικές δεξιότητες και την υιοθέτηση συστημάτων παροχής κινήτρων στα όργανα αυτά),

(δ) περιγραφή των **πολιτικών** της επιχείρησης σε σχέση με θέματα βιωσιμότητας,

(ε) περιγραφή των **διαδικασιών δέουσας επιμέλειας**, των κυριότερων πραγματικών ή δυνητικών **αρνητικών επιπτώσεων** που συνδέονται με τις δραστηριότητες της επιχείρησης και με την αλυσίδα αξίας²⁰ της (συμπεριλαμβανομένων των προϊόντων και των υπηρεσιών της, των

¹⁷ Σχέδιο της 09ης/06/2023 [με Ref. Ares (2023)4009405] - Κατ' εξουσιοδότηση Κανονισμός της Επιτροπής (ΕΕ) .../... της XXX για τη συμπλήρωση της οδηγίας 2013/34/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου όσον αφορά τα πρότυπα υποβολής εκθέσεων βιωσιμότητας

¹⁸ Βλ. αιτιολογική σκέψη 29 της Οδηγίας, σύμφωνα με την οποία (σ.σ. η υπογράμμιση δική μας): «...οι επιχειρήσεις υποχρεούνται να υποβάλλουν εκθέσεις τόσο σχετικά με τις επιπτώσεις των δραστηριοτήτων της επιχείρησης στους ανθρώπους και το περιβάλλον, όσο και τον τρόπο με τον οποίο τα θέματα βιωσιμότητας επηρεάζουν την επιχείρηση. Αυτό αναφέρεται ως προσέγγιση διπλής σημαντικότητας, στο πλαίσιο της οποίας οι κίνδυνοι για την επιχείρηση και οι επιπτώσεις της επιχείρησης αντιπροσωπεύουν η καθεμία μία προσέγγιση σημαντικότητας...».

¹⁹ Σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 30 της Οδηγίας: «[ε]ίναι ιδιαίτερα σημαντικό, τα σχέδια που σχετίζονται με το κλίμα να βασίζονται στα πλέον πρόσφατα επιστημονικά δεδομένα, συμπεριλαμβανομένων των εκθέσεων της Διακυβερνητικής Επιτροπής για την Κλιματική Αλλαγή (IPCC) και των εκθέσεων της Ευρωπαϊκής επιστημονικής Συμβουλευτικής Επιτροπής για την Κλιματική Αλλαγή.».

²⁰ Ως "αλυσίδα αξίας" ορίζεται με βάση το Πρωτόκολλο για τα Αέρια Θερμοκηπίου (GHG Protocol) το σύνολο των δραστηριοτήτων, των προϊόντων, των περιουσιακών στοιχείων και των υπηρεσιών της ίδιας της επιχείρησης, προκειμένου να παραδοθεί ένα προϊόν ή μία υπηρεσία στην αγορά, συμπεριλαμβανομένων των επιχειρηματικών της σχέσεων και της αλυσίδας εφοδιασμού της. Εν προκειμένω, προσδιορίζονται σε κάθε στάδιο της αλυσίδας οι εκπομπές των GHGs. Οι εκπομπές GHGs κατηγοριοποιούνται ως εξής: α) **άμεσες εκπομπές** εκλυόμενες από τη διαδικασία παραγωγής του προϊόντος και από ελεγχόμενες πηγές (Scope 1), β) **έμμεσες εκπομπές** εκλυόμενες από την κατανάλωση

επιχειρηματικών της σχέσεων και της αλυσίδας εφοδιασμού της)²¹ και **τυχόν μέτρων** για την πρόληψη, τον μετριασμό, τη διόρθωση ή τον τερματισμό των ως άνω αρνητικών επιπτώσεων και **του αποτελέσματος** των εν λόγω μέτρων διαχείρισης και τέλος,

(στ) τους **βασικούς δείκτες επιδόσεων** που σχετίζονται με τον κλάδο της εκάστοτε επιχείρησης.

Από τη στιγμή που η δημοσιοποίηση των παραπάνω στοιχείων καθίσταται υποχρεωτική, δεν είναι πλέον αναγκαία κάποια χωριστή απαίτηση για τη δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων των πολιτικών των εταιρειών που εμπίπτουν στην Οδηγία CSRD.

Στο σημείο αυτό, να υπογραμμιστεί ότι όσες εισηγμένες επιχειρήσεις έχουν την υποχρέωση δημοσιοποίησης που καθορίζεται στον Κανονισμό (ΕΕ) 2019/2088 (SFDR), κατά παραπομπή στο άρθρο 8 του Κανονισμού (ΕΕ) 2020/852, οφείλουν να γνωστοποιούν ήδη στις μη χρηματοοικονομικές καταστάσεις τους τις πληροφορίες για: **α)** το ποσοστό του **κύκλου εργασιών** τους από προϊόντα ή υπηρεσίες που συνδέονται με οικονομικές δραστηριότητες που χαρακτηρίζονται ως περιβαλλοντικά βιώσιμες και **β)** το ποσοστό των κεφαλαιουχικών δαπανών («**CapEx**») και των λειτουργικών δαπανών («**OpEx**») που σχετίζονται με περιουσιακά στοιχεία ή διαδικασίες που συνδέονται με οικονομικές δραστηριότητες ευθυγραμμισμένες με την ταξινόμηση ²². Παράλληλα, για τα χρηματοπιστωτικά προϊόντα που αξιοποιούνται σε ευθυγραμμισμένες με την ταξινόμηση δραστηριότητες θα πρέπει να δημοσιοποιούνται σε **προσυμβατικές γνωστοποιήσεις** και σε **περιοδικές εκθέσεις**, κατά το άρθρο 5 του Κανονισμού (ΕΕ) 2020/852, τα ακόλουθα δεδομένα, ήτοι:

α) πληροφορίες σχετικά με τους περιβαλλοντικούς στόχους στους οποίους συμβάλλει η υποκείμενη επένδυση, και

β) περιγραφή του τρόπου και του βαθμού στον οποίο οι υποκείμενες επενδύσεις αποτελούν περιβαλλοντικά βιώσιμες οικονομικές δραστηριότητες.

παραγόμενης ενέργειας, που αγοράστηκε από την εταιρεία. (Scope 2) και γ) **όλες οι έμμεσες εκπομπές** (που δεν ανήκουν στα προηγούμενα Scope) στην αλυσίδα αξίας της εταιρείας, συμπεριλαμβανομένων και των upstream/downstream εκπομπών από εγκαταστάσεις/δραστηριότητες που δεν ανήκουν ή ελέγχονται άμεσα από την εταιρεία (Scope 3).

²¹ Για τα πρώτα τρία έτη εφαρμογής των μέτρων που θα εγκριθούν από τα κράτη και σε περίπτωση που δεν είναι διαθέσιμες όλες οι απαραίτητες πληροφορίες σχετικά με την αλυσίδα αξίας της, η επιχείρηση θα πρέπει να εξηγήσει τις προσπάθειες που κατέβαλε για να αποκτήσει τις απαραίτητες πληροφορίες σχετικά με την αλυσίδα αξίας της, τους λόγους για τους οποίους δεν κατέστη δυνατόν να ληφθούν όλες οι απαραίτητες πληροφορίες, καθώς και τα σχέδιά της προκειμένου να λαμβάνει τις απαραίτητες πληροφορίες στο μέλλον.

²² Μια οικονομική δραστηριότητα είναι ευθυγραμμισμένη με την ταξινόμηση (taxonomy aligned) όταν: α) συμμορφώνεται με όλες τις απαιτήσεις που απαριθμούνται στα αντίστοιχα τεχνικά κριτήρια (Technical Screening Criteria - TSC), β) δεν επιβαρύνει σημαντικά κανέναν από τους περιβαλλοντικούς στόχους του Taxonomy Regulation και γ) ασκείται σύμφωνα με τις ελάχιστες διασφαλίσεις (Minimum Social Safeguards, δηλαδή τις διαδικασίες τις οποίες εφαρμόζει μία επιχείρηση που ασκεί οικονομική δραστηριότητα προκειμένου να διασφαλίζει την υιοθέτηση των κατευθυντήριων γραμμών του ΟΟΣΑ για τις πολυεθνικές επιχειρήσεις και των κατευθυντήριων αρχών των Ηνωμένων Εθνών για τις επιχειρήσεις και τα ανθρώπινα δικαιώματα).

Συνεπώς, σε σύγκριση με τις προβλέψεις του υφιστάμενου κανονιστικού πλαισίου (SFRD, Taxonomy, NFRD), με την θέσπιση της οδηγίας CSRD ενισχύονται εφεξής οι κανόνες των γνωστοποιούμενων πληροφοριών και το εύρος των δεικτών ESG.

Παράλληλα, η Οδηγία CSRD απαιτεί από τις επιχειρήσεις να χρησιμοποιούν ψηφιακά εργαλεία για τη δημιουργία των εκθέσεων βιωσιμότητας, διότι με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζεται η διαφάνεια, η ευρεσιμότητα και η χρηστικότητα των υποβαλλόμενων πληροφοριών²³. Για τον σκοπό αυτό, συστήθηκε ο **Ενιαίος Ηλεκτρονικός Μορφότυπος αναφοράς** (European Single Electronic Format – ESEF), όπως εξειδικεύεται στο άρθρο 3 του κατ' εξουσιοδότηση Κανονισμού (ΕΕ) 2019/815 της Επιτροπής.

6. Πρόβλεψη για νόμιμους ελεγκτές και ελεγκτικά γραφεία- Τροποποίηση της Οδηγίας 2006/43/ΕΚ

Σε συνδυασμό με τα ανωτέρω, στην Οδηγία CSRD προβλέπεται, ακόμη, ότι τα κράτη-μέλη δύνανται να επιτρέπουν σε νόμιμο ελεγκτή ή ελεγκτικό γραφείο (που έχει λάβει άδεια από τις αρμόδιες αρχές) να διατυπώνει γνώμη, να διενεργεί υποχρεωτικούς ελέγχους και να εκτελεί, κατά περίπτωση, τη διασφάλιση της υποβολής εκθέσεων βιωσιμότητας, πλην εκείνου ή εκείνων που διενεργούν τον υποχρεωτικό έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων.

Ο ρόλος του ελεγκτή αφορά στη συμμόρφωση της υποβολής εκθέσεων βιωσιμότητας προς τις απαιτήσεις της Οδηγίας CSRD, συμπεριλαμβανομένης: **(α)** της **συμμόρφωσης** των εκθέσεων **προς τα πρότυπα** υποβολής εκθέσεων βιωσιμότητας, **(β)** της **διαδικασίας** που εφαρμόζει η επιχείρηση για τον προσδιορισμό των πληροφοριών που υποβάλλονται και **(γ)** της **συμμόρφωσης προς την απαίτηση σήμανσης** των πληροφοριών βιωσιμότητας.

Συγχρόνως, υπάρχει η πρόβλεψη διασφάλισης της ενοποιημένης υποβολής εκθέσεων βιωσιμότητας ενός ομίλου επιχειρήσεων εντός ΕΕ και των αντίστοιχων εκθέσεων βιωσιμότητας μητρικής επιχείρησης ή της θυγατρικής επιχείρησης ομίλου επιχειρήσεων τρίτης χώρας που επιτελείται από ανεξάρτητο πάροχο υπηρεσιών διασφάλισης, νόμιμο ελεγκτή ή ελεγκτική οντότητα τρίτης χώρας.

Κοντολογίς, με την Οδηγία CSRD κρίθηκε ότι η πρόβλεψη του ελέγχου των εκθέσεων βιωσιμότητας από τους ανεξάρτητους νόμιμους ελεγκτές ή τα ελεγκτικά γραφεία θα συμβάλλει

²³ Σύμφωνα με το τροποποιούμενο άρθρο 29δ, παρ.1. Βλ. αιτιολογική σκέψη 55 και 59, όπου αναφέρεται ότι, επειδή η Οδηγία 2013/34/ΕΕ δεν απαιτεί από τις επιχειρήσεις να παρέχουν τις εκθέσεις διαχείρισής τους σε ψηφιακή μορφή, περιορίζεται η ευρεσιμότητα και η χρηστικότητα των υποβαλλόμενων πληροφοριών. Έτσι, τα κράτη-μέλη απαιτούν από τις επιχειρήσεις που υπόκεινται στις απαιτήσεις της οδηγίας 2013/34/ΕΕ να δημοσιοποιούν δωρεάν τις εκθέσεις βιωσιμότητας στους δικτυακούς τόπους τους. Η ψηφιοποίηση επιτρέπει τη συγκέντρωση δεδομένων σε επίπεδο ΕΕ και κρατών-μελών σε ανοικτό και προσβάσιμο μορφότυπο που διευκολύνει την ανάγνωση και επιτρέπει τη σύγκριση των δεδομένων.

στην εξασφάλιση της συνδεσιμότητας και της συνοχής μεταξύ των χρηματοοικονομικών πληροφοριών και των πληροφοριών βιωσιμότητας.

7. Αντί επιλόγου

Μέχρι τώρα η εμπειρία της αγοράς έχει δείξει ότι οι επιχειρήσεις έχουν στραφεί σε διάφορες προσεγγίσεις για να τεκμηριώσουν τα κριτήρια μιας βιώσιμης επένδυσης, όπως είναι οι βαθμολογίες ESG, η χρήση εσόδων από πράσινα ή κοινωνικά ομόλογα, οι στόχοι μείωσης των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και η ευθυγράμμιση με τον Κανονισμό της Ταξινόμησης της ΕΕ.

Λαμβάνοντας υπόψη αυτούς τους παράγοντες, με την έναρξη ισχύος της Οδηγίας CSRD το 2024, με την πρώτη υποβολή εκθέσεων το 2025, οι επενδυτές θα μπορούν πλέον να έχουν μια πληρέστερη εικόνα του τρόπου με τον οποίο επιτυγχάνονται οι στόχοι ESG, καθώς όλες οι πληροφορίες βιωσιμότητας που θα γνωστοποιούνται θα είναι τόσο **μελλοντοστραφείς** όσο και **αναδρομικές** (του χρόνου σύνταξης των εκθέσεων), ενώ παράλληλα θα βασίζονται σε **ποιοτικά** και **ποσοτικά δεδομένα** που θα καλύπτουν **ολόκληρη την αλυσίδα αξίας** της επιχείρησης (Scope 1, 2 και 3). Η υποβολή εκθέσεων βιωσιμότητας έχει τη δυνατότητα να προσδώσει ένα **ανταγωνιστικό πλεονέκτημα** σε κάθε επιχείρηση που προσαρμόζεται εθελοντικά νωρίτερα από την ως άνω προβλεπόμενη έναρξη υποχρέωσης δημοσιοποίησης, καθιστώντας την ελκυστικότερη στους επενδυτές, τις ρυθμιστικές αρχές, τους οργανισμούς αξιολόγησης ESG και τους φορείς χρηματοδότησης.

Το ζήτημα της συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα στην χρηματοδότηση της πράσινης μετάβασης με την ενσωμάτωση των κριτηρίων ESG στις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τομέα της ενέργειας, ανεδείχθη κατά τη διάρκεια του 12ου Συνεδρίου **Athens Energy Summit** που έλαβε χώρα στις 20 και 21 Ιουνίου 2023 στο Ζάππειο Μέγαρο με περισσότερους από 60 ομιλητές από την Ελλάδα και το εξωτερικό.

Πιο συγκεκριμένα, στην τρίτη θεματική ενότητα με τίτλο «**Οι τάσεις των ESG στον τομέα της ενέργειας**» κατά τον κύκλο ομιλιών της 2^{ης} ημέρας του Συνεδρίου, συμμετείχε ως ομιλητής ο Ομότιμος Καθηγητής της Νομικής Σχολής Αθηνών Θεόδωρος Φορτσάκης, πρώην Πρύτανης του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (ΕΚΠΑ), ιδρυτικός εταίρος της Δικηγορικής μας Εταιρείας «**Φορτσάκης - Διακόπουλος και Συνεργάτες**», με συντονιστή τον δημοσιογράφο της Antenna Group, Γεώργιο Κούρο. Στόχος της ομιλίας του ήταν να ιδωθεί με κριτική ματιά το ευρωπαϊκό και εθνικό κανονιστικό πλαίσιο των ESG, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στις νέες ρυθμίσεις της Οδηγίας CSRD (όπως αναπτύσσονται ανωτέρω), και τον κατ' εξουσιοδότηση Κανονισμό 2022/1214 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη συμπερίληψη του αερίου και της πυρηνικής ενέργειας στον Κανονισμό της Ταξινόμησης. Ο τελευταίος καθορίζει τα τεχνικά κριτήρια ελέγχου (Technical Screening Criteria – TSC) για τον προσδιορισμό των

προϋποθέσεων υπό τις οποίες ορισμένες οικονομικές δραστηριότητες που σχετίζονται με το ορυκτό αέριο και την πυρηνική ενέργεια εμπίπτουν στις μεταβατικές δραστηριότητες που δύνανται να συμβάλουν σημαντικά, μεταξύ άλλων, στον στόχο του μετριασμού της κλιματικής αλλαγής²⁴. Στη συνέχεια, έκανε μία σύντομη επισκόπηση στη «νομολογία του κλίματος», δηλαδή στις αποφάσεις των εθνικών δικαστηρίων κρατών-μελών της ΕΕ που έχουν εκδοθεί κατόπιν άσκησης προσφυγής από ιδιώτες κατά κράτους με αίτημα τη λήψη αποτελεσματικών κρατικών μέτρων για την πρόληψη της κλιματικής αλλαγής (βλ. υπόθεση Ιδρύματος Urgenda κατά Ολλανδίας²⁵), επισημαίνοντας τις προσφυγές που άσκησαν τον περασμένο Απρίλιο ομάδες ΜΚΟ κατά της ως άνω κατ' εξουσιοδότηση πράξης. Τέλος, αναφέρθηκε στη δυνατότητα προσφυγής ιδιωτών κατά ιδιωτών - εταιρειών (οριζόντια δικαστική προστασία), δίδοντας, έτσι, τροφή για σκέψη σχετικά με την δυνητική προσφυγή των πολιτών κατά των εταιρειών που δεν θα εφαρμόζουν ή δεν θα δημοσιοποιούν προσηκόντως τις πληροφορίες ESG, εφόσον υπέχουν θετική υποχρέωση να λαμβάνουν μέτρα για την μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου.

Μία πιο εις βάθος ανάλυση για τη νομολογία του κλίματος πραγματοποιήθηκε από το ως άνω ιδρυτικό μας εταίρο, στο πλαίσιο του Συνεδρίου με τίτλο «**Βιώσιμη Ανάπτυξη, Περιβάλλον**», που διοργάνωσε την 1^η Ιουνίου 2023 η Enigma Media Group στο Ίδρυμα Ευγενίδου. Θέμα του Συνεδρίου ήταν η ενσωμάτωση από τις εταιρείες των κριτηρίων ESG, με συμμετέχοντες ομιλητές εκπρόσωπους των μεγαλύτερων εταιρειών που διαπρέπουν στην ESG κοινότητα, μεταξύ λοιπών διακεκριμένων προσωπικοτήτων.

Η ομάδα της Δικηγορικής μας Εταιρείας, μία από τις πρώτες δικηγορικές εταιρεία στην Ελλάδα που απαρτίζεται από νομικούς και εμπειρογνώμονες επιστημονικούς συνεργάτες (Μηχανικούς καινοτομίας - Συμβούλους ενεργειακής μετάβασης), αναγνωρίζοντας ότι οι νέες απαιτήσεις υποβολής εκθέσεων βιωσιμότητας βρίσκονται στην κορυφή του ενδιαφέροντος πολλών ιδρυμάτων και εταιριών, θα χαρεί να σας βοηθήσει στην προετοιμασία σας για την προσαρμογή στα νέα απαιτητικά δεδομένα συμμόρφωσης και γνωστοποίησης, παρέχοντάς σας υψηλή συμβουλευτική.

Επικοινωνήστε μαζί μας αν θέλετε να συζητήσουμε πώς μπορούμε να σας βοηθήσουμε μέσω της ηλεκτρονικής διεύθυνσης energy-esg@fdmalaw.com

²⁴ Για λόγους πληρότητας του παρόντος, προσθέτουμε ότι την ίδια ημέρα, στις **21.06.2023**, το Γενικό Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΓΔΕΕ) αποφαινόμενο για πρώτη φορά επί του κατά πόσον ένα μέλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου νομιμοποιείται ενεργητικά να προσβάλει (ατομικά) κατ' εξουσιοδότηση κανονισμό της Επιτροπής, απέρριψε ως απαράδεκτη την προσφυγή ευρωβουλευτή για την ακύρωση του κατ' εξουσιοδότηση Κανονισμού 2022/1214 της Επιτροπής. Δείτε το υπ' αρ. 105/21.06.2023 Ανακοινωθέν τύπου του ΔΕΕ για την υπόθεση **René Repasi κατά Επιτροπής** T- 628/22 (2023/C 24/60).

²⁵ Υπόθεση Urgenda Foundation, Landmark Decision by Dutch Supreme Court, Διαθέσιμο εδώ: <https://www.urgenda.nl/en/themas/climate-case/>